

Opgroeien tijdens de Tweede Wereldoorlog Deel I

Het verhaal van Jos De Cock uit Kerksken (1)

Oorlog was vooral bang zijn

Toen de oorlog begon was ik net veertien jaar. Thuis hadden we een tweedehandsradio mijn moeder is mij 's morgens vroeg wakker komen maken met de woorden. 'T is oorlog, 't is oorlog. Toch ging ik op weg naar school, waar de mensen buitenstonden om commentaar te geven. De school was dicht, ik keerde terug naar huis. Rond een uur of tien hingen de eerste stuka's (Duitse aanvalsvliegtuigen, militaire afkorting van (Sturzkamp-bombenwerfer) al boven ons dorp, het kleine Kerksken.

De vliegtuigen vlogen door elkaar heen, ik noemde dat 'weven', om een goede positie te zoeken richting Aalst om de bruggen over de Dender te bombarderen. Die aanval is geslaagd, met veel schade aan huizen en straten. In tussentijd kwamen de Engelse tanks aangereden, die vanuit Frankrijk de grens waren overgestoken. Ik dacht, en andere mensen ook, dat de Duitse stuka's de Britse soldaten zouden bombarderen, maar het doelwit was Aalst: een knooppunt van spoorwegen en straten, de bruggen over de Dender...

Dan sloeg de angst bij mij toe. Ik ben zover ik kon de velden ingelopen, dat was mijn eerste reactie, weg van het schieten en de bommen. Mijn eerste ervaring met wat oorlog was: bang zijn. Wij zijn niet gevlucht. Mijn vader, die bij een boer nu en dan iets ging bijverdienen, had bomen kunnen afzagen. Daarmee hebben we een soort bunker gemaakt, een schuilplaats met een grote kelder waarboven we de boomstammen hebben gelegd en de opgegraven aarde daar nog eens op. Nog andere mensen in het dorp deden dat.

Mei 1940. De vernielde Zeebergbrug te Aalst. Op de achtergrond, de herberg waar tijdens het Duitse luchtbombardement van 10 mei 1940 zes doden vielen (2).

Wij hadden geen kelder thuis en dan was die schuilplaats nodig, dachten we. Er was veel paniek, uit schrik om opgejaagd te worden. De oudere mensen herinnerden zich de verschrikkingen uit de Eerste Wereldoorlog nog levendig.

Aan de grens met ons dorp, in Haaltert, lag de koekjesfabriek Sint-Anna, waar de mensen uit de buurt de bloem die er nog was konden kopen. Dat hebben wij thuis ook gedaan, dan was er een zekere reserve.

Verrassend snel waren de Duitsers er, nog voor de capitulatie van ons leger. Aangezien de bruggen over de Dender stuk waren, konden ze niet via Aalst en zijn ze langs Ninove omgeden. Ze kwamen eigenlijk door de achterdeur binnen.

Mei 1940 de vernielde Zeebergbrug te Aalst. Op de achtergrond de herberg waar tijdens het Duitse luchtbombardement van 10 mei 1940 zes doden vielen. (2) Niet dat ze het gemakkelijk hadden, er is hevig geschoten geweest tussen de Duitsers en wat er nog van andere troepen aanwezig was, Belgen of Engelsen.

Wij woonden op de Kerkweg, een smalle straat met amper vijf huizen, waarin praktisch allemaal familie woonde. Voor ons huis lag het klooster van de nonnen en ik vermoed dat er Duitsers dachten dat daar nog Engelsen zaten. Ze hebben dat gebouw met kanonnen en granaaten bestookt. In onze tuin is er zo' n zware granaat terechtgekomen, zonder veel schade aan te richten. Verderop werd een huis echter zwaar beschadigd door zo' n granaat.

Heel wat mensen, bijna iedereen, begon zich al klaar te maken om te vluchten. Wij waren 's nachts gaan slapen bij mijn peter, die een grote kelder had – mijn vader bleek zijn eigen schuil-kelder toch niet te vertrouwen – en daar hoorden wij almaar schieten. Wij durfden niet buiten te komen. Mijn vader is toch eens gaan kijken en toen hij terugkwam zei hij: ' we moeten niet meer vluchten, ze schieten al met schrapnels, het is veel te gevaarlijk'. Hij had de oorlog van 1914-1918 meegemaakt en wist was zo' n beschieting kon aanrichten.

De punthelm moest stuk en weg

De dag nadien waren de Duitsers overal. Ze namen het klooster in en installeerden zich in onze tuin met een machinegeweer. Verderop lag de pastorie, waar ze de hoge populieren neerlegden – ik wist niet waarom ze dat deden, misschien om vrij zicht te hebben

Dan kwamen er groepjes Duitse soldaten, met bloot bovenlichaam, die water vroegen. Ze wasten zich aan de zijkant van ons huis. Nadien wilden ze warm water en ze zetten koffie – met échte koffie. Die dronken ze terwijl ze happen namen van hun donker Duits brood, dat zurig smaakt. Mijn moeder kende dat niet, ze keek er nieuwsgierig naar. De Duitsers zeiden 'Dit is veel beter dan jullie wit brood, daar zit niets in, dit is gezond.'

Mijn vader, Petrus, had nog een souvenir van de oorlog van 1914-1918 : een Duitse punthelm. Hij was doodsbang dat de soldaten die zouden vinden en heeft de helm kapotgestampt – wat ik nog altijd heel spijtig vind, hij had dat stuk 'speelgoed' kunnen begraven, maar hij was te bang.

De eerste kennismaking met de bezetter was beangstigend, maar niet verschrikkelijk. Hoe langer de oorlog duurde, hoe meer de tekorten zich lieten voelen. Eten, kleren, alles moest worden gekocht met rantsoenbonnen. Dat was natuurlijk niet genoeg. Bovendien was het brood zeer slecht, er zat naast meel van alles in. Als je erin beet kwamen er slierten van in je mond. Groen slijm stak in zo'n brood, vies was dat.

Ik kon nogal goed tekenen. In het papier van de rantsoenzegeltjes waren kleine vezeltjes van een rode, groene en blauwe kleur. Aan de rand bleef genoeg wit papier over en ik tekende die zegeltjes na op die zijkanten met waterverf. Dat heeft niemand ooit opgemerkt.

Tot op een moment dat mijn moeder langs ons straatje naar de hoofdstraat ging bij de melkboer. Het was een winderige dag. Mijn moeder had een kleine melkkan mee. De melkboer schepte zijn koopwaar uit een grote kan en mijn moeder legde de nagmaakte zegels op mijn hand. Door de wind viel het papier in zijn grote kan. Mijn moeder schrok natuurlijk. Maar de boer zei : ‘Och, het is niets!’ en viste het papier eruit. Hij veegde het af aan zijn broek en had een wit papier in zijn hand. ‘Kom’, zei mijn moeder bang, ‘ik zal u een ander geven.’ De melkman haalde zijn schouders op. ‘Slecht gedrukt, slecht gedrukt!’ en liet mijn moeder gaan. Ook heb ik een paar keer geprobeerd een briefje van twintig frank na te tekenen, weliswaar maar van één kant. Dat is gelukt, ik legde het briefje op de toonbank en ze schoven het zonder na te kijken in de geldlade. Maar dat heb ik niet meer durven te doen, het was te riskant.

Werken in Duitsland, de enige oplossing

Mijn vader was voor de oorlog werkloos en vanaf 1941 begonnen ze al wie ‘beschikbaar’ was op te eisen om hen naar Duitsland te sturen. Mijn vader, oud-strijder en fervent anti-Duits, dacht: als ik vrijwillig ga, kan ik een plaats kiezen waar ik wil werken en kunnen ze mij niet in een vliegtuigfabriek steken, want dat is gevaarlijk werk.

Het is al bij al meegevallen, hij kreeg goed eten, bracht zelfs chocolade, brood en koffie mee elke drie maanden als hij naar huis kon komen. Mijn broer is dan ook meegegaan omdat het daar goed was. Maar hem hebben ze direct in de Junkers-vliegtuigfabrieken gestoken als draai-er. Mijn vader werkte in een brouwerij. Hij is daar tot het einde van de oorlog gebleven, hij kon niet terug naar huis.

Mijn andere broer Albert was al getrouwd. Ik was dus alleen thuis en stond in voor mijn moeder Maria en mijn twee zussen Emilienne en Denise. Het waren harde tijden!

Mijn peter was al een oude man, maar hij kon nog met de zeis het graan maaien. Ik moest helpen om de schoven te binden en recht te zetten : en vooral om ’s nachts bij te waken, want er werd gestolen waar je bij stond. Ook de aardappelen moest ik bewaken tegen de dieven – ik was zestien. Ik kan je verzekeren dat het verdomd zwaar en zwart was ’s nachts. Er waren geen sprankeltjes licht te zien: dat was trouwens streng verboden.

We hadden van de boer waar mijn vader vroeger was gaan helpen een stukje veld toegewezen gekregen. Het was een uithoek van zijn land die hij moeilijk kon bewerken en zo kregen wij dat in leen. Het was wel een andere kant van het dorp en ik moest dat daar ’s nachts bewaken.

Als de oogst binnen was en droog, mocht dat in de schuur van de zusters tegenover ons huis opgeslagen worden en kon ik het met de vlegel gaan dorsen. Mijn peter, een oude man, gaf me les: ‘je moet het zo en zo doen, de vlegel draaien en slaan.’ Dan moest de het kaf van het koren worden gescheiden met een oude wanmolen die met de hand werd bediend. Vervolgens moesten de graankorrels nog worden gedroogd, op de zolder op een oude deken. En ten slotte werd het gemaal. Mijn moeder had het geprobeerd in een koffiemolen, maar dat lukte niet.

In Haaltert, een buurdorp, was er een molenaar die alleen maar ’s nachts werkte. Dus kon ik met een kruiwagen in het stikdonker naar de molen. De kruiwagen had geen luchtbanden, enkel een houten wiel met ijzer beslagen, wat verschrikkelijk veel lawaai maakte op de kasseien. Daarom ging ik langs kleine veldwegen naar Haaltert. De tocht duurde zeker een uur. ’s Nachts werd onze voorraad gemalen.

De molenaar neemt zijn deel

Wat ik het ergste vond, was het feit dat die molenaar met een grote houten schop ‘zijn deel’ van het meel nam. Hij deed dat bij iedereen, ik vond het verschrikkelijk, want ik had eigenlijk het werk gedaan.

Niet alleen de oogst vroeg veel werk, ook in de tuin kwamen we handen te kort. Mijn jeugd is een periode van hard werken en risico’s nemen geweest, ontspannen en profiteren van een jong leven was er nooit bij. Dat was zwaar voor mij. Het beetje eten dat we hadden was voor mijn gestel en voor wat gevraagd werd toch te weinig.

Ik leefde die zomer en herfst op appels en peren. Ik mocht het niet doen, maar ’s nachts ging ik in de boomgaard bij de burens mijn dagelijkse voorraad nemen. Zij hadden toch genoeg, dacht ik, en wij hadden zo weinig.

Luxe was er absoluut niet. Kleding was een probleem: mensen spinnen van de wol van hun schaap – als ze dat al hadden – wat ze konden gebruiken. Wassen, kammen, spinnen, breien. Ik zie de vrouwen nog zitten, vezel per vezel waren ze aan het spinnen. Nadien kon mijn moeder aan de slag om een trui te fabriceren.

Ik heb zelf ook is geprobeerd om wol schoon te maken, maar het water was veel te heet en alles was gesmolten van de hitte. De hele boel was ineengekoekt en we moesten het spijtig genoeg weggooien.

Van de oude dekens werden mantels gemaakt voor de kinderen. Schoenen, dat waren ‘blokken’, dus klompen. Nieuwe schoenen waren niet te krijgen. Men lapte oude op tot er niets van over bleef.

Een ander probleem was de verwarming. We kregen wel een klein rantsoen kolen, veel te weinig om te koken en voor de verwarming. Dus moest ik er ’s nachts weer op uit om houten palen van afsluitingen weg te halen. Dat waren dikwijls spoorwegbiels, overlangs doorgezaagd, prima stookhout, meestal van eik en nog geteerd ook. Wij waren zeker niet de enigen die dat deden.

Als die voorraad op was, gingen mijn broer en ik de doornenhagen te lijf met een hakbijl, opnieuw in het donker. Die stukken hout werden op de buis van de Leuvense kachel gedroogd.

Op een donkere avond, in volle winter, het ik in mijn hand gehakt doordat die stukken haag vol ijs zaten. Met een hand waar het bloed aanvroor ging ik naar huis. Mijn moeder was bang natuurlijk en ik ging met haar naar de dokter. Die heeft mij prima verzorgd – al zie je nog dat litteken aan de knokkels van mijn linkerhand – en hij schreef bovendien een bon uit voor een extra rantsoen van vijftig kilo kolen.

Op een zeker moment waren er in het dorp en in de buurt jongens die gingen werken in Frankrijk, aan de Atlantikwall. In het straatje waar wij woonden was een van de jongens naar Frankrijk gaan werken. Die had een mank been, dus noemden we hen ‘Mank Fonsken’.⁽³⁾ Als hij verlof had, vertelde hij prachtige verhalen over het lekkere eten dat ze ginder kregen, zowaar een hemel op aarde. Mijn moeder had het ook gehoord en zei me: ‘zou je toch ook eens niet meegaan?’

Werken aan de atlantikwall

Ik ging dus bij Fonske en vroeg: ‘Wat moet je daarvoor doen?’ hij vertelde dat ik naar Schaarbeek moest gaan. ‘Recht tegenover het station is een café en daar moet je je gaan aanbieden.’ Dus ik ’s maandags naar dat café, hij was alweer vertrokken. Ik durfde bijna niet bin-

---

nen te gaan, want ik was nog maar zeventien jaar en het was oorlog. Wie weet wat mij te wachten stond.

Bovendien was mijn broer die vroeger in de Junkers-fabriek in Duitsland had gewerkt bij de vliegtuigen, niet meer teruggekeerd en hij werd gezocht. We moesten snel iets vinden en hij dacht: als we nu eens met zijn tweeën naar Frankrijk gaan werken voor de Wehrmacht aan de Atlantikwall, dan kunnen ze mij niet meer oproepen om naar Duitsland terug te keren.

Zo gezegd zo gedaan. Wij gingen met de trein en de tram naar Schaarbeek en het was snel in orde. We moesten een bestek meenemen: vork, lepel en mes en een grote kom voor soep. We kregen een voorlopig bewijs dat we aangenomen waren en we werden op de trein gezet naar Reims.

Daar bleven we een nacht. 's Anderendaags werd de tocht naar ons kamp voortgezet. Dat was eigenlijk een vroegere feestzaal met parket, heel mooi. Die dag moesten we een soort werkkaart laten maken met een foto erop, een 'Ausweis', met natuurlijk de nodige stempels. Dan werden we aan het werk gezet. Eerst moesten we twintig minuten te voet naar het station, dan een half uur met een trein naar een vliegveld waar nog verder moest aan worden gewerkt. We moesten dus de grond klaar en effen maken. Er waren kleine wagons op rails die we moesten vullen en zo het vliegveld voor gebruik in orde maken. Dan konden we die wagons voorttrekken om verder de putten te vullen.

Ik had de situatie snel in de gaten. Er waren heel wat jonge mannen uit Liedekerke en omgeving, en we spraken af om in plaats van met drie man aan zo'n wagonnetje te staan, en met vijf te staan. Er waren er dus altijd twee op de loop; het vliegveld lag tegen een bos aan. Daar stonden nieuwe barakken in, waar nog een en ander aan moest worden gedaan. De meestergast van die barakken was een Oostenrijker. We vertelden hem dat we gingen 'scheissen' in het bos. Maar we bleven weg. Er stonden dan nog altijd drie mannen aan het wagonnetje en er werd voortgewerkt. Als wij dan uit het bos kwamen, gingen er weer twee anderen scheissen.'s Middags kregen we een bol soep, een kwart Duits brood en een stukje worst. We moesten elke keer onze Ausweis laten zien.

Dat werk was voor mij te zwaar. Al zat ik meer in het bos te scheissen dan aan die wagon te sleuren, toch was het te zwaar. Toen kwam bij mij het idee om Mank Fonske op te zoeken, die eerder zo had opgegeven over het fraaie leven in Frankrijk, met veel eten en gemakkelijk werk. Ik had de man in het kamp nog niet gezien. Toen ik de dag nadien voorzichtig naar hem informeerde, kreeg ik als antwoord: 'oh, die, die man werkt in de keuken. Die woont in het volgende dorp.' Ja, dan was het niet moeilijk om het goed te hebben!

Ausweis? Goed natekenen en wegwezen

Ik sloop voorzichtig weg, door het bos. Ze zouden mij niet direct missen. Ik kroop onder de geparkeerde vliegtuigen door, langs de schildwachten die mij helemaal niets vroegen - dat deden ze nooit. Ik ging op weg naar dat beloofde dorp. Ik liep uren aan een stuk zonder een huis tegen te komen. Het werd middag en er was geen dorp te zien.

Dan kwam ik twee Duitse soldaten tegen. In het weinige Duits dat ik had geleerd vroeg ik naar het bedoelde dorp en die mannen zeiden vriendelijk: "Immer gerade aus!" Dus liep ik maar en liep ik maar.

Een eind na de middag was ik er. Ik vroeg naar de keuken, mensen wezen mij de weg. Fonske stond in de keuken met een droef gezicht. "Och mijne jongen," zei hij, "wat komt gij hier doen?" Ik zei: "het is hier toch zo goed, hebt ge verteld." Hij wist niet meer wat te zeggen, hij had ons thuis in België gewoon iets wijs gemaakt. Ik keerde terug, de hele afstand te voet.

We moesten daar zeven dagen per week werken. Aan het einde van de veertiendaagse weken werden we uitbetaald. We kregen dan ook Franse rantsoenzegels. Dat viel mee: tien kilo brood, wijn, worst en een beetje boter. Warm eten kregen we niet, allen die kom soep per dag. De mannen die ook in de feestzaal waren gekazerneerd hadden al een deel van het parket opgestookt in de enige kachel die er was. Daarop konden we onze koffiekannetjes van die tijd opwarmen.

Maar dat hele gedoe stond mij tegen. Ik wilde terug naar huis. Mijn broer zei: "Doe maar, ik hou je niet tegen." Maar zo snel kon ik niet terug. Ik had nog bonnetjes over en ging bij de bakker. Ik zei: "ik ga in congé en mijn rantsoenzegeltjes zijn nog niet op." De bakker schreef op

---

een stukje papier: “goed voor twee kilo brood.” Als ik de week nadien terugkwam had ik gewoon de tekst uitgegomd en een ander cijfer ingevuld. Dat werden dan drie kilo brood en die bakker heeft dat nooit doorgehad. Ik niet alleen, ook mijn broer en nog enkele anderen hebben die truc toegepast.

Na een paar maand begon ik toch bang te worden: een van de dagen heeft die man in de gaten dat we met die briefjes vals spelen, dacht ik. Dan ben ik naar een andere bakker gegaan en heb ik het grof gespeeld: ik maakte er direct acht kilogram van.

Maar die man nam het mij niet, hij zei: ‘Non, ça ne va pas, Petit!’ Dus ben ik daar nooit meer teruggegaan. Nadien fraudeerde ik met heel kleine hoeveelheden, dat viel niet op.

Aan het einde van de maand kregen we Ausweis om even terug te keren naar huis. Daar hadden we dat document voor nodig en dat werd dan afgestempeld op een soort primitieve manier, een letter A of B en X of zo, heel gemakkelijk na te maken. Ik tekende dat op die papieren en van het een kwam het ander. Via de mannen van Liedekerke – leep volk, als je het mij vraagt - kwamen we aan valse verlofbewijzen. Elke drukker kon ze namaken. Als ze het in Gotische letters konden drukken en een voorbeeld hadden, was de klus geklaard.

Waar het echter op aankwam, was de handtekening van de Feldkommandatur en de officiële stempel met de Duitse arend erop, dat was het moeilijkste. Gelukkig kon ik dat natekenen. Ik had uit een soort stevige cellofaan een drukstempel gemaakt, net zo groot als de echte Duitse stempel, met een model van de Duitse arend. Ik kon hem tamponneren alsof het echt was. Ik moest alleen vleugels van die arend met een penseel bijwerken.

Zo kon ik een vals verlofbewijs maken voor mij en voor mijn broer, en ook voor een kameraad van hem. We hebben daarmee nooit last gehad. We zijn dikwijls gecontroleerd geweest en nooit heeft iemand enige achterdocht gehad, nooit.

Vervolg deel II in volgend nummer

Joris De Kegel

1. *Jos De Cock geboren te Kerksken op 1 maart 1926 en overleden in het rust- en verzorgingstehuis Breugheldal te Itterbeek op 29 mei 2008. Als selfmade - man bouwde hij een artistieke carrière op als tekenaar van filmaffiches, fotograaf en cameraman. In 2006 werd de toen 80 jarige Jos De Cock in Kerksken gehuldigd door de Heemkundige Kring met een tentoonstelling “De Filmaffiche als kunst” en de uitgave van dubbele DVD met zijn filmopnamen van Kerksken. Het verhaal van Jos De Cock werd gepubliceerd in het boek “Wij zijn nooit kind geweest” van Gansemans. Uitgave Davidsfonds Leuven. Publicatie met toelating van uitgever.*
2. *Foto: Stadsarchief Aalst, verz. Lievens - www.madeinaalst.be*
3. *Mank Fonsken, bijnaam van Alfons Roelandt, geboren Kerksken 19-10-1913, zoon van Frans en Maria Brewee., woonde naast het ouderlijk huis van Jos De Cock in de Kerkweg (Wiesjweg).*

Opgroeien tijdens de Tweede Wereldoorlog (vervolg)

Het verhaal van Jos De Cock uit Kerksken (1)

Van twee kanten zegeltjes krijgen en smokkelen

Eigenlijk ging het niet zo slecht: we werden betaald door de Duitsers, soms om amper te werken, we kregen ons rantsoen van de Fransen en elke week gingen we met die valse papieren heen en weer. We vertrokken met brood, bloem, wijn, alles wat daar nog te koop was en kwamen terug met tabak. Dat hadden de mannen van Liedekerke ons geleerd. Het was geen echte tabak, het waren gewoon bietenbladeren, er was nergens nog tabak te vinden. De bladeren werden gedroogd en dan gesaust met de harde stengels van de tabaksplanten die vroeger werden weggegooid. Die stengels kookten we af. Het geheel rook naar tabak en werd gesneden zoals echte tabaksbladeren. Daarmee vertrokken wij naar Frankrijk. Onderweg was er ook controle van de Duitsers, maar die zochten niet naar smokkelaars. Dat deden de Belgische en de Franse controleurs wel.

De treinen waarin we naar ons werk reden waren al redelijk modern, dubbelwandig, met plankjes die boven elkaar waren geschroefd. We maakten die los met een schroevendraaier en aan de achterkant van de zitbank was een kleine holle ruimte waar we onze smokkelwaar instopten, de zogenaamde tabak. We vezen de plankjes dicht en gingen iets verder op de trein zitten. Als er controle kwam, konden we altijd zeggen dat het niet van ons was.

We moesten ervoor zorgen dat we als eersten op de trein waren om onze handel te kunnen verstoppen. Dus waren we altijd goed op tijd op het perron, maar de deuren waren meestal nog vast, we konden er niet in. Mijn broer had het snel in de gaten: met een vierkant stukje ijzer kon je de deur openmaken en weer dicht doen. Eerst keken we goed om ons heen en dan gingen we snel naar binnen, zodat we de plankjes rustig konden losschroeven.

In Givet kwamen er al Franse reizigers op de trein. Ze namen plaats net boven onze smokkelwaar. In Charlesville moesten we een andere trein nemen en moesten we die Fransen vragen: 'Willen jullie eventjes opstaan, we moeten hier even iets openschroeven.' Ze zetten nogal grote ogen op, maar deden het toch.

Op zekere dag was er zoveel volk dat ik moest wachten tot iedereen was uitgestapt. De wagon waarin mijn broer zijn spullen had verstoppt was al leeg als ik nog moest beginnen de plankjes los te schroeven. Plotseling zette de trein zich in beweging. Ik was in halve paniek, want ik wist niet waar de trein heen zou rijden. Ik sloot mij op in de wc, met mijn valse sleutel, en na een tijdje stond de trein stil en durfde ik naar buiten kijken. De trein stond op het rangeerterrein! Met mijn smokkelwaar liep ik over de sporen naar het station. Mijn broer was natuurlijk ongerust omdat hij dacht dat ze mij hadden opgepakt.

We moesten op het perron twee uur wachten op onze volgende trein. Op zeker ogenblik kregen we daar controle van de Franse gendarmes. Dat was eerder gebeurd, maar nu was het serieus. Ze namen mijn broer vast, hij moest zijn plunjezak openmaken en ze haalden de smokkelwaar eruit. De pakjes tabak lieten ze echter op de grond liggen, terwijl ze mijn broer meenamen voor ondervraging. Ik stopte voorzichtig die pakjes in mijn eigen plunjezak en ging een eind verder staan.

Mijn broer moest met de gendarmes door een tunnel onder de sporen. Hij vroeg om even naar de wc te mogen. Ze lieten hem gaan – en hij was weg. Hij kwam bij ons aan, kreeg direct een pet, een bril en een andere jas en ze hebben hem niet meer gesnapt. De Duitsers keken alleen naar de passen en de Ausweisen, en niemand heeft ooit een opmerking gemaakt over de valsing die ik had getekend.

Onze smokkelwaar door de Duitsers bewaakt

In het station was een ruimte voorzien waar de Duitse soldaten, die ook op de trein moesten wachten, hun ransels en andere bagage konden stapelen. Er stond zelfs een schildwacht voor de deur. had ik gezien. Ik liep naar hem toe, liet onze Ausweis zien en zei: 'Wir arbieten für die Wehrmacht. Mogen wij onze bagage hier zetten?' Kein Problem!

Zo konden we aan de Fransen ontsnappen en gingen we de stad in. Daar was een soldatenkino, en met op onze papieren de uitleg dat we voor de Wehrmacht werkten, mochten we binnen. Dat ging goed tot er op een keer een Herr Oberst binnenkwam: 'Was machen Sie hier? Raus!'

Met onze valse papieren liep dus alles goed. Tot op zeker ogenblik...

We werden uitbetaald in Frans geld en konden dat in België alleen maar wisselen als we een verlofbewijs konden tonen. Daarvoor gingen we naar de Deutsche Bank, vroeger de Kredietbank, en we hadden nooit problemen. Maar je weet hoe dat gaat, de ene vertelt al eens iets door aan de andere en een neef van mij had zo ook valse verlofbewijzen gekregen. Hij ging zijn Frans geld wisselen en de bediende zei plotseling: 'Hé, dat is vreemd. Daar is net iemand van dezelfde Werbestelle geweest en op dat papier stond een rode stempel. Gij komt hier met een blauwe.'

Mijn neef wist nog te zeggen: 'Ze zullen zich daar vergist hebben van stempelkussen zeker.'

Toen zie de bediende: 'Een ogenblikje', en verdween. De tijd leek wel erg lang te duren, mijn neef wist niet goed wat te doen. Als hij ging lopen, bekende hij schuld, bleef hij staan, dan hadden ze hem te pakken.

Hij bleef staan. De bediende kwam terug en zei: 'Alles in orde', en mijn neef kreeg zijn geld. Ze hadden de vervalsing weer niet opgemerkt.

Ik heb ook eens geprobeerd om aan dat werk bij het vliegveld te ontkomen. Ik stapte op een bus in plaats van op de open vrachtwagen die ons vanaf het station naar de werkplaats voerde. Die bus reed in ongeveer dezelfde richting. Tussen de startbanen werden aardappelen geplant. Je kunt wel denken dat niet alle aardappelen die de grond in moesten daar ook terechtkwamen: iedereen stak er zoveel mogelijk in zijn zakken. Het werk was ook daar veel te zwaar voor mij.

Daarna heb ik het nog eens geprobeerd bij een andere afdeling, waar de aardappelen van het jaar voordien werden gesorteerd, maar dat werk was zeker te lastig, een hele dag loodzware schoppen versleuren.... Het was niets voor mij. Ik kon dat niet aan.

Met de valse Ausweisen gingen we elke week naar Frankrijk, zonder er te werken: we kregen rantsoenen, we werkten amper, we kregen Frans geld en met wat we smokkelden van zogenegde tabak hadden we genoeg, of toch bijna, om te overleven. Het was riskant, maar in die jaren moest je een en ander durven..

We hebben al bij al geluk gehad, maar je moet één ding voor ogen houden: de Duitsers waren zo gedisciplineerd dat ze er zelf niet aan zouden denken om die officiële papieren na te maken.

Nog een voorbeeld: we moesten vanuit Schaarbeek met de boerentram naar Aalst. Gevaarlijkst waren de Belgische rijkswachters. Ik mocht dus met wat ik bij mij had niet langs de Geraardsbergsestraat gaan, maar moest langs binnenwegen samen met mijn broer naar Nieuwerkerken, waar hij woonde. Daar stonden vrouwen aan hun deur en riepen: 'Meneer, ga niet verder, ga niet verder, er is een razzia!'

Ik luisterde niet en ging toch door. Iets verder stonden twee Duitse soldaten met hun machinegeweer in aanslag. Ik had veiligheidshalve mijn Ausweis al in mij hand en zei hun: 'Ik werk voor de Wehrmacht.' Ik mocht gewoon verder lopen.

De vrouwen die dat hebben gezien zullen wel gedacht hebben dat ik een zwarte was, een collaborateur.

Bijna verklekt

Mijn vader was nog altijd in Duitsland aan het werk. Hij moest daar tegen een van zijn werkmakers toch iets gelost hebben over wat ik deed. Toen hij de keer daarna voor een paar weken verlof naar huis kwam, moest hij naar het gemeentehuis. De secretaris zei hem dat de burgemeester hem wilde zien.⁽⁴⁾ Hij zei tegen mijn vader: 'Ik heb gehoord dat er bij u valse zegels in omloop zijn!'

Mijn vader viel zagezegd uit de lucht. 'Hoe is dat nu mogelijk,' zei hij, 'Hoe zouden wij nu valse zegels kunnen maken?' Ze hebben het niet op de spits gedreven, omdat ze wisten dat wij geen valse zegels konden drukken. Met die geschiedenis van die neef plus de verdachtmakingen vanuit Duitsland was ik bang geworden en durfde niet meer verder te doen. Ik heb alles vernietigd, de stempels die ik had gemaakt, maar de papieren heb ik toch bewaard. De rest was te gevaarlijk geworden.

Nog een verhaal: de fabuleuze haringvangst. Er was voor iedereen vis voorzien., zoveel kilo per gezin. De vishandelaar van onze streek had geen al te beste reputatie en hield zoveel mogelijk haring achter om die in het zwart te verkopen. De volgende lading heeft hij echter niet gekregen. ⁽⁵⁾ Een schepen, Vlaamsgezind, maar zeker geen nazi, heeft de haring in zijn garage laten opslaan en eerlijk verdeeld.

Een onderwijzer van het dorp en leider van de KAJ, meester Paul Dhondt, later getrouwd met Paula Van Opendenbosch, stuurde briefjes mee met de schoolkinderen om te waarschuwen voor razzia's. Hij wist dat van de veldwachter. De Duitsers waren op zoek naar jonge mannen die niet in Duitsland wilden gaan werken. Meester Paul had ons ook lidkaarten van het Rode Kruis bezorgd, zodat we na het speruur 's nachts nog de baan op konden gaan om in geval van bombardementen te kunnen helpen. Hij bezorgde mij ook papieren voor vrijstellingen, met fraaie Gotische letters. Dan moest daar wel nog een stempel en een handtekening op. Zo'n handtekening namaken was voor mij een klein kunstje en die stempel lukte ook goed. Er stonden geen namen op die vijf, zes papieren

die ik heb vervalst, zodat ik als ze mij zouden oppakken nooit zou kunnen verklappen voor wie ze bedoeld waren. Die schoolmeester heeft veel mensen geholpen.

Meester Paul had ook een toneelbond gesticht. Van verzet of ontspanning voor jong en oud was er in die jaren in ons dorp geen sprake. Ik was er natuurlijk ook bij: ik deed het licht, ik grimeerde, bouwde de decors en soms speelde ik een kleine rol mee. Tegen het einde van de oorlog hadden we 'Sneeuwvitje' op het programma gezet. Iedereen werkte prima mee, zeker de kinderen. Maar de week voor de opvoering vielen de Duitsers binnen met de oorlogsburgemeester en alles werd

Laatste rij v.l.n.r.: Jozef De Cock; Paul D'Hondt; Jozef Boeykens (sneeuwvitje); Hilaire Van Opendenbosch; E.H. Van den Bossche; Florent Boonen en Albert De Neve.

---

verboden.(6) De voorstellingen waren al weken vooraf uitverkocht. Na de oorlog is het stuk dan wel opgevoerd.

Via een suggestie van de meester werd ik als tekenaar in Brussel aangenomen. Dat heeft niet lang geduurd, want onze trein werd in Brussel-Zuid platgelegd door de Britse en Amerikaanse bommenwerpers.

Na de bevrijding

We hoorden het nieuws over de landing in Normandië op de radio: dat was moeilijk te volgen want de Duitsers stoorden de uitzendingen uit Londen. Al de burens, de vijf huizen van ons straatje kwamen bij ons luisteren. Dan was ik bang: de kamer zat stampvol en wie weet kon er iemand zijn mond niet houden. Luisteren naar de verboden post was zeer gevaarlijk!

Ik weet nog goed hoe de reactie was op dat nieuws: blijdschap! Hoewel het spoorwegknooppunt Denderleeuw erg was gebombardeerd, bleven de mensen hopen op een snelle bevrijding. Die was er, gelukkig, op tijd. Op drie september waren de Britten hier. Ik werd wakker van het lawaai van de tanks op het kerkplein. Die trokken richting Aalst en verder naar Antwerpen.

Repressie is er zeker geweest, maar dat waren jaloerse afrekeningen. De zonen van die malafide vishandelaar hebben de schepen die gezorgd had voor een juiste verdeling van de haring met geweerkolven op een hoge vrachtwagen gestampt.(7) Dat heeft me zo tegen de borst gestuit, een oude man die geslagen werd. Bij de oorlogsburgemeester is de hele boel kort en klein geslagen. Zijn vrouw is bij meester Paul komen smeken om een goed woordje te doen voor haar man. De meester heeft dat gedaan.

Direct na de bevrijding bivakkeerde er een compagnie van de Britse Royal Artillery(RAC) in mijn dorp Kerksken, in de wijk Terlicht. Dat was toen een open ruimte tussen Kerksken en Heldergerem. Meester Paul, leider van de KAJ, had op een vergadering gevraagd of er soms thuis een bed vrij was om die Britten een warme en ook zachte overnachting aan te bieden. Het waren tenslotte onze 'bevrijders' zoals hij dat zei.

Mijn vader was in die dagen nog in Duitsland, mijn moeder ging akkoord. Ik trok 's avonds naar Terlicht. Bij het kamp was - behalve de schildwacht- niemand te zien. Een eindje verder was er een café, ze zeiden dat het 'Bij Zontjen' heette, en daar klonk volop muziek. Ik was amper zeventien jaar en was helemaal niet gewoon om kroegen te bezoeken, dus duwde ik onzeker de deur open. Ik kende maar enkele woordjes Engels. Een walm van zoete sigarettenrook, bier en zweet sloeg me in het gezicht, plus het lawaai van gezang en muziek. Ik wrong me bedremmeld tussen de dansende Tommy's, die het blijkbaar met de plaatselijke schone best konden vinden, tot aan de toog waar de Britten zich te goed deden aan het Belgisch bier. Mijn makker noemde dat overigens 'fluitjesbier', omdat het zo slap was.

'Wil joe slapen in een goed bed?' vroeg ik. Onmiddellijk waren er vier of vijf man die dat wel wilden. Ik stak twee vingers op: 'Onlie toe'. De anderen waren zichtbaar niet happy, misschien had ik wel andere verwachtingen gewekt.... Nogmaals, ik was zeventien jaar en wist van wat het echte leven werd genoemd weinig af. Ik trok dan maar met mijn twee Tommy's van Terlicht naar de Kerkweg. Ik heb die mannen later beter leren kennen en mijn Engels is er sterk door verbeterd. De oudste heette Charlie, hij was zo'n dertig jaar, getrouwd en had een paar kinderen. Voor mij was hij een treffelijke huisvader. Hij ging dikwijls mee bij vrienden en familie van ons en heeft uit dankbaarheid zelfs een katholieke missaal geschonken aan de familie Pontzele.

Charlie was chauffeur van een zware truck, een 'driver' zoals hij dat noemde. In die truck zat gerief voor de 'reeder', wat ik later kon ontcijferen als 'radar', iets waarvan ik het bestaan niet kende. Later is hij met zijn groep overgeplaatst naar de buurt van Antwerpen, waar ze de vliegende bommen, de V1 en V2, moesten proberen te onderscheppen. Maar als ze eventjes vrijaf hadden, zakten de Tommy's snel af naar Kerksken om er uit te blazen en de girlfriends terug

Charlie en Jos De Cock

te zien.... Een nachtelijke ontspanning moest kunnen, vonden ze. Charlie kwam dan telkens langs en bracht voor ons cornedbeef, chocolade en sigaretten mee.

Toen vielen ook bij ons de vliegende bommen. Angstwekkend. De eerste versie hoorde je komen met een pruttelende motor. Er is er eentje gevallen in een buurdorp, maar zonder veel schade.

Dan was de oorlog voorbij. En mijn jeugd ook. Maar ik heb geen echte jeugd gehad. Ik heb de kans niet gekregen om naar school te gaan. Alles was werken en wroeten, uitkijken waar een voordeeltje te rapen viel. Later heb ik als autodidact alles geleerd waar ik mee bezig ben geweest: tekenen,

fotografie, film.... Oorlog blijft overal vreselijk, ik heb het als cineast later van heel dichtbij moeten filmen. Het verdriet ebt wel weg, maar het gaat nooit over.

Bewerking Joris De Kegel

1. *Jos De Cock werd geboren te Kerksken op 1 maart 1926 en is overleden in het rust- en verzorgingstehuis Breugheldal te Itterbeek op 29 mei 2008. Als selfmade - man bouwde hij een artistieke carrière op als tekenaar van filmaffiches, als fotograaf en als cameraman. In 2006 werd de toen 80 jarige Jos De Cock in Kerksken gehuldigd door de Heemkundige Kring met een tentoonstelling "De Filmaffiche als kunst" en de uitgave van dubbele DVD met zijn filmopnamen van Kerksken. Het verhaal van Jos De Cock werd gepubliceerd in het boek "Wij zijn nooit kind geweest" van Gansemans. Uitgave Davidsfonds Leuven. Publicatie met toelating van uitgever.*
4. *Melkventer Alfons Herremans informeerde burgemeester Frans De Kegel met het verzoek 'eens te praten met de vader van Jos De Cock'.*
5. *De Belgische vissers haalden een vangst binnen van ongeveer 40.000 ton haringen. Het land werd overspoeld met haring. Zelfs de kranten gaven recepten om haring te bereiden De bewuste lading haring werd niet geleverd bij de Schepen Victor Van der Haegen, maar door een naamverwisseling bij de verkeerde handelaar. Bij aankomst in Kerksken informeerde de vrachtwagenchauffeur naar het adres van Coppens. Verkeerdelijk geïnformeerd, kapte de chauffeur de vislading af bij kruidenier Valerie Coppens op het dorp i.p.v. bij Henri Coppens, vishandelaar in de Watervoor.*
6. *Het waren niet de Duitsers maar de gevreesde Gestapo die op zoek waren naar jonge mannen geboren tussen 1920-1924 voor verplichte tewerkstelling in Duitsland. In Kerksken maakte E.V.K. deel uit van deze gevreesde organisatie. E.V.K hoopte succes te hebben tijdens de repetities van het topneelstuk om jongeren op te pakken. Gelukkig konden ze ontsnappen. Om erger te vermijden verbood burgemeester Frans De Kegel de vertoningen.*
7. *De 75- jarige schepen Victor Van Der Haegen werd opgesloten in het gemeentehuis en door betrokkene een gebroken kaakbeen geslagen.*